

Amsterdam University of Applied Sciences

Samen werken aan leren lezen

Blok, H.; Oostdam, R.J.

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Blok, H., & Oostdam, R. J. (2013). *Samen werken aan leren lezen*. Gemeente Amsterdam.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the library: <http://www.hva.nl/bibliotheek/contact/contactformulier/contact.html>, or send a letter to: University Library (Library of the University of Amsterdam and Amsterdam University of Applied Sciences), Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Samen
werken
aan
leren
lezen

Inhoudsopgave

5	1	Educatief partnerschap is leuk en nuttig
6	1.1	Ouders zijn belangrijk
6	1.2	Wat kunt u thuis doen?
9	2	Voortgezet technisch leesonderwijs vanaf jaargroep
10	2.1	Oefenvormen
12	2.2	Bijzondere aandachtspunten
13	3	Hoe u thuis leesbegeleiding kunt bieden
14	3.1	Verschillende werkvormen
15	3.2	Wacht-hint-prijs
16	3.3	Leesbegrip en woordenschat
17	3.4	Aandacht voor de voordracht
12	3.5	Inzet en motivatie
18	3.6	Rooster
18	3.7	Logboek
19	4	Wat zijn avi-niveaus?
20	4.1	Het leesniveau van leerlingen
21	4.2	Het belang van avi bij boekkeuze
23	5	Hoe u aan geschikte boeken of teksten komt
27	6	Als leren lezen niet vanzelf gaat
28	6.1	Kinderen die langdurig blijven spellen
28	6.2	Kinderen die veel raadfouten maken
29	6.3	Kinderen met een kleine woordenschat
30	6.4	Kinderen met leesproblemen of dyslexie
33		Bijlagen
34	A	Weekrooster
35	B	Logboek

Colofon

Deze handleiding is ontwikkeld vanuit het project Educatief Partnerschap van het lectoraat 'Maatwerk in leren en instructie' van het Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding van de Hogeschool van Amsterdam in opdracht van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Amsterdam

Auteurs

Henk Blok en Ron Oostdam

Projectteam

Ron Oostdam, Henk Blok, Anneke van der Linden, Mascha Enthoven

Adviesgroep

Aryan van der Leij, Folkert Kuiken, Mariet Brouwers, Trudy Pas

Vertegenwoordiging vanuit DMO:

Leonie van den Berg, Sofieke Dirksen

Vormgeving en opmaak

Studio Zwaan

Productie

Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Amsterdam

Eerste druk

Amsterdam, februari 2013

Educatief
partnerschap is
leuk en nuttig

1

1.1 *Ouders zijn belangrijk*

Als ouders wilt u natuurlijk het beste voor uw zoon of dochter. U wilt dat uw kind met plezier naar school gaat en genoeg vriendjes en vriendinnetjes in de klas heeft. Daarnaast vindt u het belangrijk dat uw kind op school zoveel mogelijk leert. Wist u dat u uw kind daarbij heel goed kunt helpen?

Veel ouders werken, waardoor hun kind een deel van de week naar de buitenschoolse opvang gaat. Het kan ook zijn dat u meer kinderen heeft die natuurlijk allemaal de nodige aandacht vragen. Ouders zijn vaak bang dat ze te weinig tijd hebben om hun kind goed te kunnen helpen. Gelukkig blijkt dat in de praktijk reuze mee te vallen. Ook met kleine dingen kunt u als ouders veel voor het leren van uw kind betekenen en het hoeft niet veel tijd te kosten.

Kinderen met goede prestaties op school blijken opvallend vaak ouders te hebben die zich betrokken voelen bij de school en het leren van hun zoon of dochter. Niet zelden helpen ze hun kind bij het schoolwerk. Ook uw zoon of dochter zal beter leren als hij merkt dat u school belangrijk vindt en daarbij wilt helpen.

In dit hoofdstuk leest u hoe u uw kind kunt helpen bij het leren in het algemeen.

1.2 *Wat kunt u thuis doen?*

Er zijn veel manieren om uw kind thuis op een leuke en ontspannen manier te helpen bij het leren. Hieronder vindt u enkele tips.

a **Besteed aandacht aan voeding en rust**

Naar school gaan en leren kost energie. Voor een kind is een schooldag net zo inspannend als een werkdag voor een volwassene. Goede voeding is belangrijk. Het voedingscentrum geeft op dit terrein nuttige adviezen (www.voedingscentrum.nl). Kinderen die zonder ontbijt naar school gaan, kunnen zich minder goed op hun leertaken concentreren.

Voldoende rust is óók belangrijk. Zorg er daarom voor dat uw kind voldoende slaapt en op tijd naar bed gaat. Een uitgerust kind kan zich beter op het schoolwerk concentreren.

b Toon belangstelling

Als u elke dag belangstelling toont voor wat er op school gaat gebeuren – de vooruitblik – en wat er op school is gebeurd – de terugblik – ervaart uw kind dat als een belangrijke stimulans.

Toon interesse in het schoolwerk. Als u regelmatig belangstellend vraagt hoe het gaat, weet uw kind dat schoolwerk belangrijk is. Vraag daarom uw kind elke dag hoe het was op school en wat hij of zij allemaal heeft gedaan. Neem geen genoegen met het antwoord 'leuk', maar vraag door. Wat was er dan zo leuk? Voor jonge kinderen is het nog moeilijk een gesprek enige diepgang te geven. U kunt ze daarbij helpen via doorvragen.

Zorg ook dat u goed op de hoogte raakt van de sociale omgeving van uw kind: wie zijn de klasgenoten, wie zijn hun ouders en met wie heeft hij of zij omgang?

c Leren doe je overal

Kinderen leren niet alleen op school, maar zeker ook daarbuiten. Wat uw kind op school ontdekt, krijgt betekenis in het alledaagse leven. Het leert lezen op school en brengt dit in de praktijk aan uw keukentafel, waar het de verpakking van een doos hagelslag leest. De leerkracht leert uw kind rekenen, maar sommetjes krijgen pas verdere betekenis bij het afrekenen aan de kassa of als u samen een cake gaat bakken. Kortom, het leren van kinderen stopt bijna nooit.

Er zijn veel mogelijkheden om het leren thuis op een informele manier te bevorderen: in de keuken, aan tafel, in de supermarkt, in de auto of zo maar ergens buiten.

d Zorg voor goed contact met school

Het is natuurlijk belangrijk dat uw kind zich voortvarend kan ontwikkelen. Dat vindt u en dat vindt de school ook. Als ouder mag u deskundigheid en inzet verwachten van school. En de school mag op zijn beurt van u een grote betrokkenheid verwachten.

Praat respectvol over de school en de leerkrachten. Negatieve gesprekken bij het schoolhek komen de band tussen ouders en school en daarmee uw kind niet ten goede. Als er iets is wat volgens u niet goed gaat, kunt u beter een open gesprek voeren met de leerkracht of de directeur. Omgekeerd mag u van de school verwachten dat deze goed naar u luistert en u met respect tegemoet treedt.

Het is goed om met de leerkracht van uw kind te bespreken wat u van elkaar verwacht. Als school en ouders voor elkaar openstaan en weten wat zij aan elkaar hebben, dan blijft het contact goed. Goed en regelmatig contact tussen school en thuis heeft vaak een positief effect op uw kind.

Als u er de mogelijkheid toe hebt, is het prettig om als ouder deel te nemen aan activiteiten op school. Door het bezoeken van ouderavonden, tienminutengesprekken en het helpen organiseren van een activiteit toont u betrokkenheid.

e **Stimuleer goede contacten met klasgenoten**

In de klas verkeert uw kind met leeftijdgenoten. Hoe kinderen met elkaar omgaan heeft ook invloed op het leren. Weet wie er bij uw kind in de klas zitten. Halen en brengen biedt u de gelegenheid met klasgenoten en hun ouders kennis te maken. Ook het meedoen aan activiteiten binnen school helpt om de klasgenoten van uw kind beter te leren kennen.

Door uw huis open te stellen voor vriendjes en vriendinnetjes geeft u uw kind de kans zich sociaal verder te ontwikkelen. Verstevigde vriendschapsbanden zorgen ervoor dat u kind op school 'lekker in het vel zit'.

**Als ouder
kunt u uw
kind heel goed
helpen!**

Voortgezet
technisch
leesonderwijs

2

Als kinderen naar groep 4 gaan, hebben ze al een belangrijk leestraject achter de rug. Ze hebben geleerd hoe alle letters klinken en hoe ze geschreven woorden kunnen omzetten in gesproken taal. Ze hebben bovendien ook al een aardig leestempo ontwikkeld van gemiddeld zo'n 30 tot 40 woorden per minuut. Toch zijn het zeker nog geen volleerde lezers. Hoofddoel van het voortgezet technisch leesonderwijs vanaf groep 4 is dat leerlingen vloeiend leren lezen.

Bij vloeiend lezen komt het op drie punten aan:

- a. lezen zonder fouten,
- b. in een vlot tempo (circa 100 woorden per minuut),
- c. en met een passende voordracht.

Op al deze drie punten hebben kinderen vanaf groep 4 nog heel wat te leren.

Voortgezet technisch leesonderwijs is niet los te zien van andere vormen van lees- en taalonderwijs. Er zijn belangrijke verbindingen met het onderwijs in begrijpend lezen, woordenschatuitbreiding en spelling. Die verbindingen zorgen ervoor dat de verschillende vormen vaak in samenhang worden geoefend. Een voorbeeld is een les in begrijpend lezen, waarbij ook aandacht wordt besteed aan het vloeiend lezen van de tekst.

Vloeiend lezen is geen doel op zichzelf, het is alleen een voorwaarde voor begrijpend lezen. Wel een belangrijke voorwaarde overigens. Daarom besteden we aandacht aan de belangrijkste oefenvormen. Op de meeste scholen treft u een combinatie van verschillende oefenvormen aan.

2.1 Oefenvormen

We noemen hier de volgende oefenvormen:

- a. Stil lezen
- b. Leesactiviteiten vanuit de methode
- c. Begeleid hardop lezen
- d. Werken met de computer

a Stil lezen

Bij stil lezen leest elk kind stil voor zichzelf uit een eigen boek. Als het een moeilijk woord tegenkomt, bijvoorbeeld een woord dat moeilijk te ontcijferen of te begrijpen is, dan kan het om hulp vragen. Maar over het algemeen werken

kinderen bij deze oefenvorm zelfstandig. De kracht van deze oefenvorm is dat elk kind op eigen niveau kan oefenen met een zelf gekozen boek. Veel oefenen is erg belangrijk, net als bij sporten. We noemen het ook wel het maken van leeskilometers.

b Leesactiviteiten vanuit de methode

Veel scholen hebben tegenwoordig een methode voor voortgezet technisch leesonderwijs. Via zulke methoden krijgen kinderen op een aantrekkelijke wijze instructies en oefeningen aangeboden. Instructies kunnen bijvoorbeeld betrekking hebben op het ontcijferen van woorden met een afwijkend woordbeeld zoals leenwoorden (woorden die uit een andere taal zijn overgenomen). Vervolgens oefenen kinderen met zulke woorden, in woordrijtjes en in teksten. De kracht van deze oefenvorm is dat leerlingen uitleg krijgen en onder begeleiding oefenen.

c Begeleid hardop lezen

Bij deze oefenvorm lezen kinderen een tekst hardop. Dat maakt het voor een begeleider (een leraar, een ouder, een onderwijsassistent) mogelijk om te corrigeren of hulp te bieden als een kind een fout maakt of er niet uit zichzelf uitkomt. Ook kan natuurlijk een compliment gegeven worden als het lezen goed gaat.

Begeleid hardop lezen kan in een één-op-één situatie worden aangeboden, maar ook aan groepjes kinderen tegelijk. We kennen twee varianten. Bij herhaald lezen oefent een kind een aantal malen met dezelfde tekst, totdat een zekere beheersing is bereikt. Het alternatief is doorlezen, waarbij een kind steeds nieuwe tekst leest. De kracht van begeleid hardop lezen is dat kinderen direct horen wat er goed of minder goed gaat. Ook kan er bij deze oefenvorm aandacht besteed worden aan begrijpend lezen, woordenschat en leesplezier.

d Werken met de computer

Computers bieden kinderen verschillende spel- of oefenvormen aan. De meeste komen erop neer dat kinderen oefenen met losse woorden die kort op het scherm worden gepresenteerd. De presentatieduur kan aangepast worden aan het leesniveau van het kind: korter naarmate het kind woorden sneller herkent. Door zulke oefeningen op de computer gaan kinderen woorden steeds sneller herkennen. Ze zijn vooral bedoeld voor kinderen bij wie de leesontwikkeling opvallend traag verloopt.

2.2 *Bijzondere aandachtspunten*

Niet alle kinderen zijn in de loop van groep 3 voldoende vooruit gegaan met het leren lezen. Dat zorgt ervoor dat de startsituatie van leerlingen in groep 4 erg kan verschillen. Sommige leerlingen kunnen bijvoorbeeld eenvoudige teksten nog niet vloeiend lezen. Andere leerlingen hebben juist een flinke voorsprong ontwikkeld.

Leerkrachten kunnen bij vlotte leerlingen volstaan met het aanbieden van goede leesteksten die aansluiten bij hun belangstelling. Maar voor de zwakke lezers ligt dat anders. Zij lopen het risico de aansluiting met het onderwijs aan de rest van de klas te verliezen. Voor zwakke lezers kiezen leerkrachten bijna altijd voor een aangepast onderwijsaanbod. Soms is het voor zulke kinderen nodig om ook in groep 4 nog extra te oefenen. In ieder geval hebben zwakke lezers behoefte aan een aangepast aanbod van instructies en oefeningen.

Een tweede punt van aandacht is dat kinderen sterk kunnen verschillen in ontwikkelingstempo. Niet alleen bij de start in groep 4 zijn er al aanzienlijke verschillen. In de leerjaren daarna worden de verschillen vaak alleen maar groter. Een goede school probeert in haar onderwijsaanbod met verschillen tussen leerlingen rekening te houden. De minder vlotte leerlingen krijgen extra leesonderwijs met aangepaste instructie en veel extra hulp. Maar soms loopt een leerkracht aan tegen de grenzen van zijn of haar mogelijkheden. Een schooldag telt maar vijf of zes uur en tijd kan maar éénmaal worden besteed. In sommige gevallen kunnen ouders dan erg belangrijk zijn om ervoor te zorgen dat hun kind extra hulp bij het leren lezen krijgt. Een geschikte oefenvorm daarvoor is het hiervoor al genoemde begeleid hardop lezen.

Hoe u thuis
leesbegeleiding
kunt bieden

3

De aanpak die we hier beschrijven heet begeleid hardop lezen: uw kind leest een tekst hardop voor, waarbij u als ouder stimuleert, controleert en corrigeert. Er zijn twee vormen van begeleid hardop lezen mogelijk: *Verder Lezen* en *Opnieuw Lezen*. Bij *Verder Lezen* leest u met uw kind steeds nieuwe teksten. Bij *Opnieuw Lezen* oefent u met uw kind enkele malen met dezelfde tekst, zo lang als nodig is om de tekst zonder fouten en in een passend tempo te kunnen voorlezen. Uit onderzoek weten we dat beide varianten even goed werken. Het is aan u, om in overleg met uw kind, een keuze te maken tussen deze beide mogelijkheden. U kunt ook voor een afwisseling kiezen, soms *Opnieuw Lezen*, soms *Verder Lezen*. Een belangrijke afweging bij de keuze is de inzet van uw kind. U kiest de aanpak die het beste bij uw kind past en die een goede inzet van uw kind garandeert. Het is belangrijk dat uw kind gemotiveerd is.

3.1 *Verschillende werkvormen*

Om de inzet van uw kind voldoende hoog te houden is het belangrijk verschillende werkvormen te gebruiken. Variatie in werkvormen is extra belangrijk bij *Opnieuw Lezen*, omdat het verschillende keren herhaald lezen van dezelfde tekst nu eenmaal minder boeiend is. U kunt de volgende werkvormen gebruiken.

a *Samen lezen*

Samen lezen wil zeggen dat u en uw kind tegelijk de tekst hardop lezen, in een tempo dat aangepast is aan het tempo van uw kind. Op deze manier kunt u uw kind als het ware op sleeptouw nemen. Belangrijk is dat uw kind ook zelf meeleest, omdat er van oefenen anders geen sprake is.

b *Om de beurt lezen*

U en uw kind lezen om de beurt een zin of enkele zinnen. Het is ook hier de bedoeling dat uw kind wel steeds meeleest als u aan de beurt bent. U zult dus uw tempo moeten aanpassen. Eigenlijk lezen uw kind en u beiden de hele tekst, maar om de beurt hardop of zachtjes in jezelf.

c *Voorlezen aan u*

Uw kind gaat u voorlezen. U zit tegenover uw kind of op een afstandje. U leest niet mee in het boek en stelt u uitsluitend op als luisteraar. Als u iets niet begrijpt of als u denkt dat er iets niet klopt, dan vraagt u dat na. Op deze manier kan uw kind oefenen om de tekst steeds beter te lezen. U kunt feedback geven over leestekens, toon en andere kenmerken van de voordracht.

d De rollen omgekeerd

U leest een klein stukje hardop, terwijl uw kind meeleeft. U maakt opzettelijk een enkel foutje, dat uw kind dan moet ontdekken en verbeteren. Als uw kind de opzettelijk gemaakte fouten níet opmerkt, kunt u dat zelf doen. Sommige kinderen vinden deze werkvorm heel leuk om te doen en het verhoogt hun zelfvertrouwen.

3.2 Wacht-hint-prijs

Bij alle tekst die het kind hardop leest, geeft u feedback volgens de wacht-hint-prijs-methodiek. De wacht-hint-prijs-methodiek is een prettige en stimulerende manier om uw kind bij het hardop lezen te helpen. Het is een manier van werken die helpt een vriendelijke sfeer te creëren en die uw kind helpt om zelfvertrouwen te ontwikkelen. De methodiek is gebaseerd op het belangrijke uitgangspunt: het foute zo min mogelijk aandacht geven en het goede juist benadrukken. We onderscheiden drie stappen.

Stap 1: Wacht

Wanneer uw kind moeite heeft een woord te ontsleutelen, dan wacht u vijf seconden met helpen of verbeteren. Dit geeft uw kind de ruimte om zelf het woord toch nog te lezen of zelf de fout te verbeteren. Wanneer uw kind doorleest na een fout, dan wacht u met ingrijpen tot het eind van de zin, zodat uw kind de kans heeft zelf te merken dat het niet klopt wat hij/zij leest. Dit 'nog even wachten' is heel belangrijk om van kinderen zelfstandige lezers te maken. De 5-secondenregel blijkt in de praktijk moeilijk toe te passen. Het wachten lijkt vaak langer te duren dan het in werkelijkheid is. Daarom is het aan te bevelen om in het begin te tellen (maar niet hardop).

Stap 2: Hint

Wanneer u na vijf seconden of aan het eind van de zin toch moet ingrijpen, omdat uw kind zelf niet tot goed lezen komt, dan doet u dit met het geven van een hint. Er zijn verschillende soorten hints.

- a *Algemene hint*; bijvoorbeeld: 'Lees dit woord nog eens' of als de zin taalkundig niet klopt: 'Lees de zin nog eens'.
- b *Fonologische hint*: 'Kijk nog eens goed, wat is de eerste letter van dit woord?' De aandacht van uw kind wordt op een letter of lettercombinatie gericht.

- c *Betekenshint:* 'Een kleine muis, klopt dat wel, kijk eens naar het dier op dit plaatje?'. (mees, kind las muis) of: 'Wát is er met zijn been, geboren?'. (gebroken, het kind las geboren).
- d *Voorkenshint:* 'Weet je nog hoe dat heette wat Joep uit jouw groep om zijn been heeft?'. (gips, kind las gisp).

Als de betekenis van de zin verloren dreigt te gaan door de onderbreking, dan vraagt u aan uw kind om de zin nu nog eens in zijn geheel te lezen. Het is echter zeker niet altijd nodig de hele zin te laten herlezen.

Stap 3: Prijs

Aan het eind van elke zin en na iedere verbetering of moeizaam gelezen woord prijst u uw kind. Het gaat niet om grote complimenten. Ieder moet hier de eigen stijl in zoeken. Een aanmoedigend 'ja' of 'mm' kan ook een aanmoediging zijn. De meeste mensen moeten wennen aan het prijzen, maar zijn er beslist tevreden over als ze daarin hun eigen stijl gevonden hebben. Het is belangrijk om een dergelijke bevestiging ook werkelijk te geven, juist omdat niet elke fout onmiddellijk gecorrigeerd wordt. Uw kind mag niet aan het eind van de zin of na een verbetering in onzekerheid gelaten worden over de juistheid ervan.

3.3 Leesbegrip en woordenschat

Gedurende het lezen moet er natuurlijk aandacht zijn voor het begrijpen van tekst en woorden. Voer daarom korte gesprekjes over de gelezen tekst. Die gesprekjes hebben tot doel om uw kind tot een goed begrip van de tekst te brengen. Gebruik bij de gesprekjes vooral 'waarom en hoe-vragen' en schrijf die op een kaartje om ze bij de hand te hebben:

- ▶ Wie?
- Wat?
- Waar?
- Wanneer?
- Waarom?
- Hoe?

Het komt natuurlijk voor dat uw kind soms woorden leest die het niet kent of snapt. In dat geval besteedt u aandacht aan de betekenis van onbekende woor-

den. Soms is niet duidelijk of uw kind een woord wel kent. In dat geval vraagt u uw kind om het woord uit te leggen. Als uw kind een woord niet kent, hebt u verschillende mogelijkheden.

- a Maak duidelijk dat een onbekend woord wel gelezen kan worden door het simpelweg te verklanken; dat is voor veel kinderen al een nieuw inzicht.
- b Help uw kind om zelf achter de betekenis te komen: is een deel van het woord misschien wel bekend? Kan daar de betekenis van het hele woord uit afgeleid worden?
- c Vertel uw kind zo nodig wat het woord betekent. Maak hierna voor uzelf een keuze. Is het een belangrijk woord voor uw kind om te kennen, of is het genoeg als het nu alleen even uitgelegd krijgt wat het betekent?
- d Als het een belangrijk woord is om te kennen en dus te onthouden, schrijf het woord dan op in het logboek (zie bijlage) en zorg dat het nog een paar keer terugkomt. Herhaling is een belangrijke voorwaarde voor woordenschatgroei.
- e Als een woord onbelangrijk is voor de tekst kan er ook voor gekozen worden om niet nader op de betekenis van het woord in te gaan.

3.4 *Aandacht voor de voordracht*

Voordracht heeft te maken met de juiste woordaccenten en de melodie van de zin ('op toon lezen'). Een goede lezer maakt gebruik van leestekens en laat dat ook horen. Je kunt bovendien pas goed op toon voorlezen als je begrijpt wat je leest. Aandacht voor de voordracht bij het voorlezen leert uw kind om rekening te houden met de luisteraar. Voorlezen is een vorm van communicatie waarbij een juiste voordracht belangrijk is voor begrip bij de luisteraar. Op twee manieren kan er aandacht besteed worden aan een passende voordracht: uitleg geven en voordoen. Vaak hebben zwakke lezers duidelijke aanwijzingen nodig over het laten horen van de leestekens.

3.5 *Inzet en motivatie*

Het is van het grootste belang dat uw kind zich tijdens het oefenen inzet. Zonder inzet werpt geen enkele oefening vruchten af. Een groot voordeel van de hier gehanteerde één-op-één werkwijze is dat u directe aandacht kunt geven aan de inzet waarmee uw kind oefent. Oefenen zonder je daarvoor in te zetten, helpt

meestal weinig. Als u merkt dat de inzet minder wordt, moet u daaraan aandacht geven door erover te praten. Is uw kind bang om fouten te maken. Gelooft het niet dat oefenen helpt? Is het moe en wil het liever op een ander moment oefenen? Vindt het de tekst niet interessant? Door serieus in te gaan op wat uw kind naar voren brengt kunt u veel winnen. Bijna altijd bieden zich kansen aan om de inzet op een hoog peil te brengen. Ieder kind wil graag een goede lezer worden en is best bereid zich daarvoor in te spannen. Boos worden of met straf dreigen heeft zelden zin. Doe dat dus niet!

3.6 *Rooster*

Om ervoor te zorgen dat u regelmatig leeshulp blijft geven aan uw kind is het aan te raden een rooster te maken. Vaker kort oefenen helpt meestal meer dan maar één of twee keer in de week. Probeer elke week vier of vijf momenten in te plannen met een duur van ongeveer 20 minuten. Gebruik een wekkertje of zandloper, zodat er geen discussie is over de duur van het lezen. U kiest de leesmomenten in overleg met uw kind. Houdt u zoveel mogelijk per week dezelfde momenten aan. Dat geeft zekerheid en rust. Meestal is er tussen de avondmaaltijd en het naar bed gaan wel een moment te vinden. In de bijlagen vindt u een rooster dat u kunt gebruiken.

3.7 *Logboek*

Het is een goed idee om uw ervaringen vast te leggen in een logboek. Via het logboek houdt u grip op de geboden hulp. Het logboek is bovendien een belangrijke steun als er met de leerkracht wordt terug gekeken naar de door u geboden hulp en de effecten daarvan. In de bijlagen vindt u een kant-en-klaar voorbeeld dat u kunt gebruiken.

**Kies voor
afwisseling kan
hier bijv. komen
te staan**

Wat zijn
avi-niveaus?

4

Avi is de afkorting van analyse van individualiseringsvormen. Het is een systeem dat in 1977 werd ontwikkeld voor verbetering van het leesonderwijs. Voor goed leesonderwijs is het nodig dat leerlingen oefenen met teksten die niet te moeilijk, maar ook niet te makkelijk zijn. Avi is een handig hulpmiddel om de moeilijkheid van teksten af te stemmen op het leesniveau van leerlingen.

4.1 *Het leesniveau van leerlingen*

Om het leesniveau van een leerling aan te geven worden twaalf niveaus gehanteerd. We geven enkele voorbeelden die het systeem verduidelijken.

avi-start is het eenvoudigste niveau, passend bij kinderen voor wie het lezen van zelfs een heel eenvoudige tekst nog heel erg moeilijk is.

avi-M3 is het leesniveau van een gemiddelde leerling halverwege groep 3. De M staat hier zoals gezegd voor medio of midden.

avi-E3 is het leesniveau van een gemiddelde leerling aan het eind van groep 3. De E staat hier voor eind.

avi-E7 is het leesniveau van een gemiddelde leerling aan het eind van groep 7.

avi-Plus is het hoogste niveau. Het wordt gegeven aan leerlingen van wie het leesniveau beter is dan van een gemiddelde leerling aan het eind van groep 7.

De tussenliggende niveaus zijn **M4, E4, M5, E5, M6, E6 en M7**. De namen zijn bewust inzichtelijk gekozen. Niveau M4 – zo zal nu duidelijk zijn – hoort bij het leesniveau van een gemiddelde leerling halverwege groep 4.

Met de avi-toets wordt het leesniveau van een leerling bepaald. De avi-toets bestaat uit 22 verschillende leeskaarten met een korte tekst. De kaarten lopen langzaam op in moeilijkheidsgraad. Degene die de toets afneemt – vaak de leerkracht – kiest een leeskaart die ongeveer bij het leesniveau van de leerling past. De leerling leest de tekst hardop voor. De leerkracht houdt bij hoeveel fouten de leerling maakt en hoe lang deze erover doet om de tekst op de kaart te lezen. Per kaart is vastgelegd hoeveel fouten een leerling mag maken en hoe lang deze erover mag doen. Maakt de leerling te veel fouten of heeft deze te veel tijd nodig, dan is de tekst nog te moeilijk. De leerkracht legt dan

een makkelijker kaart voor. Maakt de leerling daarentegen weinig fouten en blijft deze binnen de tijd, dan krijgt de leerling ook nog een moeilijker kaart te lezen.

4.2 *Het belang van avi bij de boekkeuze*

Met avi kan dus het leesniveau van een leerling worden aangegeven. Avi-M5 is bijvoorbeeld het leesniveau van een gemiddelde leerling halverwege groep 5. De M staat hier voor medio of midden. Maar avi-M5 is ook een aanduiding voor de moeilijkheidsgraad van boeken. Een boek met de aanduiding avi-M5 is voor leerlingen die op dat niveau lezen qua moeilijkheid precies goed. Niet te moeilijk, maar ook niet makkelijk.

Avi-niveaus zijn een goed hulpmiddel voor het kiezen van leesboeken. Voorwaarde is natuurlijk wel dat uitgevers het avi-niveau van hun jeugdboeken aangeven. Gelukkig gebeurt dat steeds vaker.

Een belangrijke toevoeging is nog de volgende. Of een leesboek voor uw kind een geschikt oefenboek is, hangt niet alleen af van het avi-niveau. Belangrijk is ook dat het boek uw kind qua inhoud aanspreekt. Ga maar na bij uzelf. Bij een saaie tekst is het veel moeilijker om de aandacht erbij te houden. Een saaie tekst levert bovendien weinig leesplezier.

Een goede stelregel is om bij de keuze van een leesboek met allebei rekening te houden, met het avi-niveau én met de interesse die het boek wekt. Voor kinderen aan het begin van de leesontwikkeling (tot en met avi-E4) is het verstandig als het avi-niveau van het boek de doorslag geeft. Vanaf leesniveau avi-M5, als kinderen met het leren lezen al wat verder zijn, begint de interesse een steeds grotere rol te spelen. U zult merken dat kinderen die qua leesniveau nog op avi-M5 zitten, best al wel een leesboek aankunnen op avi-E5 of avi-M6, als ze de inhoud maar interessant vinden.

Ruimte voor aantekeningen

Hoe u aan
geschikte boeken
of teksten komt

5

Bij het zoeken naar geschikte boeken kunt u op twee zaken letten:

- 1 waar gaat het boek over, en
- 2 hoe moeilijk is het boek.

Het eerste is belangrijker dan het tweede. Uit de praktijk blijkt dat kinderen een boek dat ze interessant vinden, heel graag lezen, ook als het een moeilijk boek is. Omgekeerd geldt dat kinderen niet gemotiveerd zijn voor boeken die ze oninteressant vinden, óók niet als het een boek is dat goed bij hun leesniveau past. Het is daarom verstandig om goed naar uw kind te luisteren. Help hem of haar bij het vinden van interessante boeken, maar laat de uiteindelijke keuze aan uw kind zelf.

Het kan geen kwaad als uw kind een boek kiest dat aan de moeilijke kant is. U zit er immers bij om te helpen. Uw hulp zorgt ervoor dat uw kind moeilijker teksten aan kan, dan wanneer het zelfstandig zou lezen. Als het onverhoopt toch een keertje gebeurt dat een boek duidelijk veel te moeilijk is, dan geven kinderen dat bijna altijd zelf aan. Immers, als het ontcijferen van de tekst te veel energie en aandacht vergt, dan wordt er van de inhoud weinig begrepen. Zo'n boek wordt dan vanzelf oninteressant.

Wellicht is uw kind lid van de bibliotheek. U kunt daar altijd vragen om hulp bij het uitzoeken van geschikte boeken. De medewerkers van de bibliotheek kunnen u adviseren als uw kind bijzondere interesses heeft. Ze zijn ook bekend met systemen om de leesmoeilijkheid van een boek te bepalen, waaronder de avi-indeling.

Een interessante mogelijkheid om boeken te zoeken is via www.leesplein.nl. U kunt zoeken op titel, op onderwerp en op moeilijkheid. De boeken die de computer voor u vindt, kunt u opschrijven en vervolgens inzien of aanvragen bij de bibliotheek. De website biedt trouwens nog heel veel meer op het gebied van kinderboeken. Neus er maar eens rond. En laat ook uw kind maar eens neuzen. Speciaal voor kinderen die lezen niet zo makkelijk vinden, is er het www.makkelijklezenplein.nl.

Natuurlijk is óók de leerkracht bereid om u te helpen bij het zoeken naar geschikte boeken. Soms kan ook een boek van school meegenomen worden als u hier als ouder om vraagt. Niet alle scholen staan kinderen toe om boeken van de schoolbibliotheek mee naar huis nemen. Daarvoor is de bibliotheek van de school soms te klein. Maar in specifieke gevallen maken scholen meestal graag een uitzondering.

Tot slot, een nuttig onderscheid is het verschil tussen fictie en informatieve boeken. Boeken die we tot fictie rekenen, bevatten verzonden verhalen. Informatieve boeken vertellen over hoe de wereld in elkaar zit. Sommige kinderen hebben een duidelijke voorkeur voor fictie, andere kinderen willen vooral graag over de werkelijkheid lezen en leren. Zorg dat u de voorkeur van uw kind kent.

Ruimte voor aantekeningen

Als leren lezen
niet vanzelf gaat

6

Niet bij alle kinderen gaat het leren lezen vanzelf. Soms raken kinderen achterop, omdat het leesonderwijs hen onvoldoende aanspreekt. Andere kinderen raken achterop, omdat het tempo in de klas voor hen vrij hoog ligt. In dit hoofdstuk bespreken we vier soorten leesproblemen en hoe je daar als ouders op kunt inspelen bij het bieden van leeshulp.

6.1 *Kinderen die langdurig blijven spellen*

Spellend lezen is een vorm van lezen waarbij een kind niet de woorden als een geheel leest, maar alleen als de reeks van klanken waaruit het woord is opgebouwd. In plaats van /sma/ leest het kind /s/ /m/ /a/ /l/. Op zichzelf is met deze vorm van lezen niet iets mis. In de beginfase van het leren lezen leren heel veel kinderen voornamelijk spellend. Wel is de bedoeling dat ze elk woord na het benoemen van de afzonderlijke klanken altijd nog in zijn geheel lezen. In de tweede helft van het derde leerjaar beginnen kinderen steeds meer woorden direct te herkennen. En als ze een woord niet direct herkennen, dan spellen ze het vaak in stilte. De toehoorder merkt daar weinig meer van, hoogstens dat het kind even na moet denken. Een enkel kind blijft hangen in het spellend lezen, uit gewoonte of uit angst fouten te maken.

Wat is er aan te doen? Uw kind kan geholpen worden met de wacht-hint-prijsmethodiek zoals besproken in hoofdstuk 3. Met een potlood of een afdekkaartje kan een spellend gelezen woord in stukjes worden gedeeld: 'lees eerst dit stukje eens ... en dan het tweede stukje'. Deze aanpak werkt zowel bij woorden die uit één lettergreep bestaan (bijvoorbeeld 'stam') als bij meerlettergrepige woorden (bijvoorbeeld 'boomstam'). Een andere mogelijkheid is de methodiek van het 'zingend lezen'. Leer uw kind de klank aan te houden en te verbinden met de volgende klank. Dit ondersteunt de herkenning van het woord. Ook kan de mogelijke angst om fouten te maken worden besproken. Fouten maken bij lezen is niet erg. Iedereen die aan het oefenen is maakt wel eens een fout.

6.2 *Kinderen die veel raadfouten maken*

Radend lezen is een vorm van lezen waarbij het kind regelmatig fouten maakt zonder deze op te merken. Soms worden woorden verkeerd gelezen of vervangen door woorden die erop lijken. Het kan ook zijn dat het kind de kleine woordjes, zoals 'de' of 'een' in de haast weglaat. Radend lezen treedt op als het kind sneller leest dan het de woorden kan ontcijferen. Radend lezen kan een

gevolg zijn van de aanpak van het leesonderwijs, bijvoorbeeld als er druk wordt uitgeoefend om snel te lezen. Maar soms leggen kinderen zichzelf deze druk op.

Wat is er aan te doen? Een radende lezer is niet gemakkelijk van zijn verkeerde leesaanpak af te helpen. Niet alleen merken ze zelf vaak niet dat ze een woord verkeerd lezen of overslaan. Ook vinden ze het vervelend om langzaam te lezen. Toch moet de aanpak zijn om het leestempo omlaag te brengen. Door een lager leestempo heeft uw kind meer tijd om alle afzonderlijke woorden te ontcijferen. Soms wil het helpen om gelijktijdig te lezen: ouder en kind lezen samen hardop in een op elkaar afgestemd tempo. De ouder kiest dan bewust een rustig tempo, passend bij de leestechniek waarover het kind beschikt.

6.3 *Kinderen met een kleine woordenschat*

Het uiteindelijke doel van lezen is dat kinderen snappen wat ze lezen. Zonder begrip heeft lezen geen zin. Leesbegrip is in leerjaar 3 zelden een probleem. De eerste teksten die kinderen lezen, zijn inhoudelijk van een heel eenvoudig niveau. Maar al snel kunnen kinderen in teksten woorden of uitdrukkingen tegenkomen die ze niet kennen. Dit kan vooral een probleem zijn voor kinderen die thuis geen Nederlands praten. Maar ook Nederlandstalige kinderen hebben soms een kleine woordenschat. Het is een belangrijke taak voor ouders die leeshulp bieden, dat ze hun kinderen ondersteunen bij het begrijpen van de gelezen tekst. Anders gezegd, aandacht voor de betekenis hoort er altijd bij. Die aandacht kunt u op verschillende manieren geven.

Voer gesprekjes over de tekst met uw kind. Via gesprekjes volgt u wat uw kind van de tekst begrijpt. Gesprekjes zijn daarnaast nog nuttig om de gelezen tekst aan eigen ervaringen te koppelen. Dat kan leiden tot een verdieping van de tekst. Als u met uw kind een verdrietige passage leest, kunt u via eenvoudige vragen het gesprek leiden naar verdrietige situaties die uw kind zelf heeft meegemaakt. Bij het stellen van vragen kunt u gebruik maken van de bekende 'waarom en hoe-vragen':

- ▶ Wie?
- Wat?
- Waar?
- Wanneer?
- Waarom?
- Hoe?

Het is belangrijk dat uw kind zelf in de gaten leert houden of het de tekst begrijpt. Een ervaren lezer heeft geleerd het lezen te onderbreken als er iets staat wat hij niet begrijpt, of wat hem erg verrast. Een goede lezer past verschillende technieken toe. Bijvoorbeeld: de zin nog eens lezen (staat het er echt?), teruglezen van een vorige passage (wat stond daar ook al weer?), nog even doorlezen om te zien of er uitleg volgt, uitleg vragen aan iemand die toevallig in de buurt is of zelf proberen de betekenis van het woord af te leiden door nog even dieper na te denken. Kinderen moeten zich zulke technieken ook eigen maken. U kunt uw kind daarbij helpen, onder andere via 'hardop denken'. Op geschikte plaatsen in de tekst, bijvoorbeeld als u vermoedt dat uw kind een onbekend woord tegenkomt, doet u hardop denkend voor hoe u de moeilijkheid aanpakt.

6.4 *Kinderen met leesproblemen of dyslexie*

Er is een kleine groep kinderen bij wie het leren lezen erg moeizaam verloopt. Landelijk gezien betreft het ongeveer één op de zes leerlingen. Leerlingen die we tot deze groep rekenen, krijgen bijna altijd van de school een aangepast programma met extra instructie en een verlengde oefentijd. Bij de meeste leerlingen slaat het aangepaste programma aan en verdwijnen de problemen na verloop van tijd. Maar er is een kleine kern van leerlingen, ongeveer één op de twintig, bij wie de problemen heel hardnekkig zijn. Het aangepaste programma lijkt bij hen niet of nauwelijks aan te slaan. Als de problemen werkelijk heel hardnekkig zijn – ondanks een grote inzet van alle betrokkenen, zoals leraren, remedial teachers, ouders en het kind zelf – spreken we van dyslexie. Leerlingen die dyslectisch zijn:

- * hebben een grote lees- en/of spellingachterstand op hun leeftijdgenoten;
- * hebben een opvallend langzame en/of onnauwkeurige woordherkenning;
- * profiteren niet of nauwelijks van intensieve hulp bij lezen en/of spellen.

Hoe kom je dyslexie op het spoor? Het is een speurtocht met veel betrokkenen die allemaal hun steentje kunnen bijdragen. Ouders kunnen aangeven of dyslexie in de familie voorkomt en hoe de taalontwikkeling van het kind is geweest. Leraren kunnen vertellen hoe de leesontwikkeling tot nu toe is geweest, hoe ze het onderwijsprogramma hebben aangepast en in hoeverre dat geholpen heeft. Interne begeleiders en remedial teachers kunnen dat eveneens, maar op basis van een breder arsenaal aan begeleidingsmethodieken. Uiteindelijk zal een gekwalificeerde psycholoog of orthopedagoog beslissen of de diagnose dyslexie gerechtvaardigd is.

Dyslexie valt buiten het kader van wat we hier behandelen. De meeste scholen hebben we een dyslexieprotocol en achtergrondinformatie voor ouders die zich in het onderwerp willen verdiepen. Vraagt u er de groepsleraar naar. En op internet is ook veel te vinden (via <http://www.steunpuntdyslexie.nl>).

Als uw zoon of dochter ondanks het vele oefenen op school en thuis problemen met lezen houdt, dan hoeft u niet bij de pakken neer te zitten. Kennis over leesproblemen kan u helpen. Praat er daarom over met de school en met andere ouders en zoek informatie in de bibliotheek of op internet. Héél belangrijk is uw kind positief te blijven ondersteunen. Geef complimenten als uw kind erg zijn best doet, ook als het resultaat nog niet goed is. Leg uw kind uit dat het hem veel meer tijd en moeite gaat kosten om te leren lezen, maar dat het hem zeker gaat lukken.

***Belangrijk is
uw kind positief
te blijven onder-
steunen***

Ruimte voor aantekeningen

Bijlagen

Weekrooster leeshulp

Logboek van de leeshulp

Weekrooster leeshulp

Weekdag Tijd (max. 20 minuten)

Maandag ▶ minuten

Dinsdag ▶ minuten

Woensdag ▶ minuten

Donderdag ▶ minuten

Vrijdag ▶ minuten

Zaterdag ▶ minuten

Zondag ▶ minuten

Logboek van leeshulp

Naam kind

Sessie nummer	Weekdag en datum	Gelezen boek, paginanummers, avi-niveau (indien bekend)	Bijzonderheden (moeilijke woorden, inzet van het kind, ...)
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
etc.			

